

Utdannings- og forskningsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Vår saksbehandler/tlf.
Rune Dyve, 22 03 70 53/51/00

Vår ref.
Saksnr. 2004/06377
Deres ref.
200308693-/AT
07.12.2004

Oslo,
01.04.2005

Høring - BIBSYS framtidig organisering og oppgaver

Vi takker for muligheten til å kommentere forslaget til framtidig organisering av BIBSYS som et arbeidsutvalg oppnevnt av Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) har utarbeidet. Rapporten er interessant og peker på sentrale problemstillinger for norsk bibliotekvesen. Den vurderer bl a finansiering, eierforhold og styring av BIBSYS.

Intensjonene i utredningen forstås som gode og det settes søkelys på flere viktige aspekter og utfordringer ved dagens tilstand.

Vi vil i det følgende knytte kommentarer til ulike deler av utredningen.

Utvalgets sammensetning, mandat og arbeidsprosess

Utvalgets sammensetning virker noe ensidig og består av personer på direktørnivå og høyt administrativt mellomledernivå, uten daglig operativ befattning med BIBSYS som system. Tre av utvalgsmedlemmene er også styremedlemmer i BIBSYS.

Mandatet fra UFD legger klare føringer for at markedstenkning, eg betalingstjenester, skal vurderes, at BIBSYS primært skal være et redskap for universitets- og høgskolesektoren og ta hensyn til disses framtidige utviklingsbehov, samt at utvalget ikke skal utrede styrings- og organisasjonsmodeller basert på stiftelsesloven. Det settes dermed sterkere fokus på en markedsbasert aksjeselskapsmodell som en organisatorisk løsning for BIBSYS.

Utredningen viser flere steder til en ekstern og en intern evaluering. Den interne egevalueringen burde ligge ved utredningen som vedlegg.

I pkt. 4.3 hevdes det at: "Egevalueringen og den eksterne evalueringen avdekker at det er bred enighet om at en slik integrasjon og økt bruk av åpne eller kommersielle produkter er hensiktsmessig." Dette kan vanskelig etterprøves.

Når det under punkt 4 Evaluering av BIBSYS refereres til at "... et representativt utvalg fra høgskolesektoren og andre BIBSYS – institusjoner (var) invitert" til å delta på møter og ikke hvem som faktisk deltok, vil dette lett reise spørsmål omkring representativiteten på de syn som legges fram.

All post/e-post som inngår i saksbehandlingen, bes adressert til Norges forskningsråd og ikke til enkeltpersoner.

Stensberggt. 26
Boks 2700 St. Hanshaugen
N-0131 Oslo

Telefon 22 03 70 00
Telefaks 22 03 70 01
Org.No. 970141669

post@forskningsradet.no
www.forskningsradet.no

BIBSYS og de teknologiske utfordringene

Som biblioteksystem er BIBSYS basert på gammel teknologi, gradvis utbygget siden starten på 70-tallet. Stadig påbygging av ny funksjonalitet og flikking på gamle rutiner har etter hvert gjort programsystemet uoversiktlig og tungdrevet. Basisprogramvaren bør skiftes ut med programvare som er bygd på mer moderne programmeringsprinsipper.

Et problem en står ovenfor er at programsystemet er bygd rundt et MARC-format som ikke er standard. BIBSYS-MARC samsvarer ikke med internasjonale standarder på området. Dette gjør det komplisert og dyrt å erstatte dagens system med et kommersielt.

En sansynlig løsning er at BIBSYS konverterer dataene til et standard format (NORMARC, MARC21). Dette vil trolig komme utskifting av programvaren til gode både i form av forenkling og pris. Det vil også lette gjenbruk av data nasjonalt og internasjonalt.

Vi noterer med tilfredshet at utvalget foreslår at en utskifting eller en raskere oppgradering nå må vurderes.

Innstillingen påpeker er det ingen tvil om at basissystemet trenger nytt brukergrensesnitt og bedre funksjonalitet. Når BIBSYS ikke har den bibliotekfaglige kompetansen som er nødvendig, er det viktig at deltakerbibliotekene er sikret en plass i dette arbeidet. Det er i dag referansegruppene som sikrer denne kompetansen. Mye kan sikkert sies om referansegruppene, men de reflekterer i det minste brukernes ønsker om endringer.

Referansegruppene har vært meget nyttige for BIBSYS når større endringer skulle gjennomføres. De har da nærmest fungert som prosjektgrupper med sin bibliotekfaglige og praktiske innsikt.

Utvalget foreslår nå referansegruppene nedlagt. I stedet skal det opprettes tidsbegrensede prosjektgrupper for ulike innsatsområder, sammensatt av personer som oppnevnes av bibliotekene og fra BIBSYS. Dette ivaretar bare én side av gruppenes funksjon. For å beholde muligheten til endringer av programmene, noe som har vist seg nødvendig over tid, er det nødvendig med bibliotekfaglig kompetanse. Tidsbegrensede prosjektgrupper er i denne sammenheng lite egnet.

Nye rammebetingelser og utviklingstrekk

Fag- og forskningsbibliotekene står nå i en situasjon hvor det "tradisjonelle biblioteket" med ansatte bibliotekarer, katalogisering, informasjons- og skranketjeneste, innlån og utlån, ikke minst bøker og tidsskrifter (også i papirform) finnes i fullt monn, samtidig som det skjer en utvikling på den digitale siden. I enkelte fag er det det fysiske biblioteket med historiske samlinger en er best tjent med, i andre ligger hovedinteressen i å få rask online tilgang til konferanser og tidsskriftartikler. Andre igjen vil ha en kombinasjon av behov. Utfordringen nå er å ta vare på denne dualiteten. I svært mange år framover vil trolig "det tradisjonelle biblioteket" bestå som en like viktig ressurs og redskap som de digitale hjelpemidlene.

Det er kortsiktig og lite korrekt å framstille bibliotektilbudet i framtida slik det gjøres i pkt. 2.2 første avsnitt: "Bibliotektilbudet vil i økende grad bli presentert på den enkeltes arbeidsplass (PC) som følge av overgang fra trykte til elektroniske kilder. Behovet for nærbibliotek for institusjonenes ansatte vil derfor bli redusert".

Det framstår som en viss logisk brist i på den ene siden å framstille det framtidige bibliotektilbudet som et tilbud på PCen ved den enkeltes arbeidsplass og på den andre siden framstå som et "... strategisk verktøy for institusjonen, en konkurransefaktor i kampen om nye studenter og en synlig del av profileringen utad" (s. 12).

BIBSYS nasjonale stilling

Det er interessant og gledelig at det legges stor vekt på BIBSYS' nasjonale oppgaver. Det understrekes at "BIBSYS representerer et nasjonalt gode som bør sikres og ivaretas som en sentral nasjonal oppgave i kraft av å være et system basert på og bygget opp omkring en sentral felles katalog for ca. 100 bibliotek." (s.29)

Dette til tross, er det svakt at en ikke i større grad har trukket inn Nasjonalbibliotekets systemer og prosjektet Norsk digitalt bibliotek som naturlige komponenter når BIBSYS sin framtid skal vurderes. Tunge nasjonale funksjoner [nasjonalbibliografiene (Norbok, Norart m.fl.) og samkatalogene] bør utnyttes bedre i argumentasjonen. En samling av systemene under nasjonalbibliotekparaplyen vil i en slik

situasjon trolig gi en synergieffekt til beste for hele bibliotekvesenet som også vil tjene prosjektet "Norsk digitalt bibliotek".

Det kan være et alternativ at BIBSYS legges inn under Nasjonalbiblioteket. Uansett er det svært viktig å beholde det kombinerte bibliotek- og IT-faglige miljøet som fins i BIBSYS.

Framtidig organisasjons- og styringsform

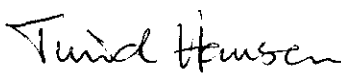
Argumentene i innstillingen for å omdanne BIBSYS til et selvstendig rettssubjekt, er stort sett forretningsmessige og ledelsesrelaterte. Argumentene er ikke bibliotekfaglige, eller universitets- eller høyskolepolitiske. Utvalget sier selv at "Vurderingene av de ulike organisasjonsformene i Sandutvalget vil ut fra de føringer som er gitt for utvalget, ikke stå sentralt i denne utredningen..." (s. 33) og bekrefter dermed at de ikke har stått fritt i vurderingen av den mest hensiktsmessige organisasjons- og styringsform. Dette er beklagelig.

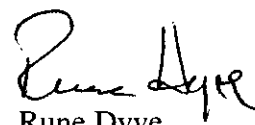
Innstillingen dokumenterer ikke på noen måte nødvendigheten av en såpass dramatisk omlegging. De svakhetene som BIBSYS har i dag vil kunne tas tak i og rettes opp uten at institusjonen behøver å endre tilknytningsform til staten. Det bør nevnes at trenden i Europa i dag er at institusjoner knyttet til undervisning og forskning går vekk fra fristilling og omdanning til selvstendige rettssubjekter. Erfaringene med fristilling er demokratisk underskudd, ingen politisk kontroll fordi politikerne abdiserer, institusjonene lukkes, teknokratiet overtar, fagforeningene svekkes, ansattes rettigheter endres i negativ retning. Den styringsformen BIBSYS har i dag er ikke optimal. BIBSYS råd har utspilt sin rolle, men hvilken innflytelse BIBSYS' brukere og medlemsinstitusjoner vil få i framtiden, særlig med en styresammensetning som ikke baseres på representativitet, vekker en viss uro.

Innstillingen oppfattes å være preget av en overdreven tro på at BIBSYS skal få mer penger, få bedre råd, som fristilt aksjeselskap. Det er riktig at det er mulig å ta opp lån, men det er også mulig å gå konkurs. Det bør i denne sammenheng nevnes at Arbeidsforskningsinstituttet, som 1. juli 2002 ble omgjort fra forvaltningsorgan til statlig aksjeselskap, fikk oppleve at lavere basisbevilgning var det første som skjedde med den institusjonen.

Poengetingen av BIBSYS' tunge nasjonale oppgaver oppleves i liten grad å støtte opp under valget av aksjeselskapsformen.

Med vennlig hilsen
Norges forskningsråd

Turid Hansen
Seksjonsleder
Administrasjon

Rune Dyve
Rådgiver
Administrasjon